

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

گزارش کارشناسی

موضوعات مورد بررسی در

جلسه شورای نگهبان در سال ۱۳۹۱

کد گزارش: ۹۱۰۰۰۵

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۰۵/۱۷

شناسنامه گزارش

موضوع:

گزارش کارشناسی

موضوعات مورد بررسی در ۰۰۰۰

جلسه شورای نگهبان در سال ۱۳۹۱

تهیه کننده: مرکز تحقیقات شورای نگهبان

ناظر علمی: معاون پژوهشی

شماره گزارش: ۹۱۰۰۰۵

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۱/۰۵/۱۷

فهرست مطالب

- ۱- لایحه عضویت دولت ایران در اتحادیه بین‌المللی مخابرات هوانوردی..... ۱
- ۲- لایحه عضویت دولت ایران در فدراسیون بین‌المللی اتحادیه زنبورداران..... ۲
- ۳- لایحه عضویت دولت ایران در انجمن بین‌المللی پارکهای علمی..... ۲
- ۴- اصلاح اساسنامه شرکت فناوری اطلاعات ایران..... ۴
- ۵- اصلاح بند (د) ماده (۳) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی..... ۶
- ۶- طرح تعیین تکلیف استخدامی مربیان حق‌التدریس سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور به رسمی و پیمانی..... ۷
- ۷- لایحه استفساریه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۷۱ - ۸
- ۸- لایحه تعیین حدود مسوولیت شرکتهای هواپیمایی ایران..... ۱۰

۱- لایحه عضویت دولت ایران در اتحادیه بین‌المللی مخابرات هوانوردی

۱- مقدمه توجیهی، ضرورتها و اهداف

به منظور گسترش حضور فعال جمهوری اسلامی ایران در سازمانها و مجامع بین‌المللی و بهره‌گیری از آن در جهت تامین منافع ملی و تحقق هر چه بیشتر همگرایی منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای اصول و اهداف استراتژیک سیاست خارجی کشور و بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی، لایحه زیر برای طی تشریفات قانونی، تقدیم شده است:

۲- اظهار نظر کارشناسی

۱-۲- با عنایت به مفاد اصل یکصد و سی و سوم قانون اساسی مبنی بر اینکه حدود اختیارات هر وزارتخانه به وسیله قانون معین می‌شود، لذا تفویض اختیار تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت به دولت به شرح مندرج در ماده واحده مغایر اصل مذکور است. بنابراین با توجه به اینکه صلاحیت مجلس شورای اسلامی در تعیین وظایف و اختیارات دستگاه‌های اجرایی از جمله وزارتخانه‌ها به طور کلی یا جزئی یا به نحو ضمنی قابل تفویض به دولت نیست و اجازه تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت توسط دولت به منزله اعطای مجوز تعیین اختیار و صلاحیت یک وزارتخانه به دولت است. لذا مغایر اصول ۱۳۳ و ۸۵ قانون اساسی است. لازم به ذکر

است در ماده واحده لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در فدراسیون بین المللی اتحادیه زنبورداران مصوب ۱۳۹۱/۵/۱۱ مجلس شورای اسلامی دستگاه طرف عضویت وزارت جهاد کشاورزی تعیین شده است.

۲-۲- با عنایت به اینکه واژه «سرویس» انگلیسی است و معادل فارسی آن «خدمت» است، لذا درج واژه مذکور در ماده (۳). به دلیل عدم ذکر معادل فارسی آن مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی است.

۲-۳- با توجه به اینکه واژه «آدرس» فرانسوی است و معادل آن براساس مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی «نشانی» است، لذا درج واژه مذکور در بند (۱) ماده (۲۵) به دلیل عدم ذکر معادل فارسی آن مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی است.

۲- لایحه عضویت دولت ایران در فدراسیون بین المللی اتحادیه زنبورداران اظهار نظر کارشناسی

مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

۳- لایحه عضویت دولت ایران در انجمن بین المللی پارکهای علمی

۱- مقدمه توجیهی، ضرورتها و اهداف

به منظور گسترش حضور فعال جمهوری اسلامی ایران در سازمانها و مجامع بین المللی و بهره گیری از آن در جهت تأمین منافع ملی و تحقق هرچه بیشتر همگرایی منطقه ای و بین المللی در راستای اصول و اهداف استراتژیک سیاست خارجی کشور و بهره گیری از آخرین دستاوردهای علمی و تکنولوژی، لایحه زیر برای طی تشریفات قانونی، تقدیم شده است.

۲- اظهار نظر کارشناسی

۱-۲- با عنایت به اینکه براساس اصل یکصد و سی و سوم قانون اساسی حدود اختیارات هر وزارتخانه به موجب قانون تعیین می شود، لذا تفویض اختیار تعیین و تغییر دستگاه اجرایی طرف عضویت به دولت مغایر اصول (۱۳۳) و (۸۵) قانون اساسی است. در ضمن براساس جزء (۱۱) بند (ج) ماده (۲) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - مصوب ۱۳۸۳ - نمایندگی دولت در مجامع و سازمانهای بین المللی و برقراری ارتباطات لازم در حوزه مأموریت ها و اختیارات وزارتخانه مذکور برعهده وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است، لذا ممکن است دولت براساس مصوبه مجلس شورای اسلامی به عنوان مثال و فرضاً به جای وزارت مذکور، معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور را به عنوان نماینده دولت در انجمن بین المللی پارکهای علمی تعیین و انتخاب کند که این امر ایراد قانونی دارد.

۲-۲- واژه «کاندیدا» مندرج در بند (۱) ماده (۵) به دلیل عدم ذکر معادل فارسی آن (نامزد یا داوطلب) مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی است.

۳-۲- واژه «فرم» مندرج در ماده (۷) به دلیل عدم ذکر معادل فارسی آن (برگه) که مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی است مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی است.

۴-۲- واژه «استراتژی» مندرج در ماده (۱۶) به دلیل عدم ذکر معادل فارسی آن (راهبرد) که مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی است، مغایر اصل پانزدهم قانون اساسی است.

لازم به ذکر است براساس ماده واحده قانون ممنوعیت به کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه - مصوب ۱۳۷۵ - به منظور حفظ قوت و اصالت زبان فارسی به عنوان یکی از ارکان هویت ملی ایران و زبان دوم عالم اسلام و معارف و فرهنگ اسلامی، دستگاه های قانونگذاری، اجرایی و قضایی کشور... موظفند از به کار بردن کلمات و واژه های بیگانه در گزارشها و مکاتبات، سخنرانی ها، مصاحبه های رسمی خودداری کنند.

۴- اصلاح اساسنامه شرکت فناوری اطلاعات ایران

۱- اساسنامه شرکت مذکور به استناد ماده (۷) قانون برنامه چهارم توسعه - مصوب

۱۳۸۳ - به تصویب هیئت وزیران رسیده بود به موجب ماده (۷) قانون مذکور، به منظور ساماندهی و استفاده مطلوب از امکانات شرکت های دولتی و افزایش بازدهی و بهره وری و اداره مطلوب شرکت هایی که ضروری است در بخش دولتی باقی بمانند و نیز فراهم کردن زمینه واگذاری شرکت هایی که ادامه فعالیت آنها در بخش دولتی ضروری است به بخش غیر دولتی، به دولت اجازه داده می شود نسبت به اصلاح و تصویب اساسنامه شرکت ها با رعایت قوانین و مقررات مربوط اقدام کند.

همچنین به موجب ماده واحده قانون استفساریه در خصوص اختیار اصلاح اساسنامه سازمانها، شرکتهای و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت - مصوب ۱۳۷۷ - هر گونه تغییر یا اصلاح اساسنامه هایی که به موجب تصویب مجلس شورای اسلامی به هیئت دولت واگذار شده است، چون تغییر نظر دولت محسوب می شود با هیئت وزیران است.

با این حال حکم ماده (۷) قانون برنامه چهارم توسعه در قانون برنامه پنجم توسعه تنفیذ نشد و استناد به ماده واحده قانون استفساریه در خصوص اختیار اصلاح اساسنامه سازمانها، شرکتهای و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت - مصوب ۱۳۷۷ - صرفاً ناظر به مواردی است که مجلس شورای اسلامی به طور دائمی نه موقت اجازه تصویب اساسنامه را به دولت داده است، در حالی که این اجازه مقید به مهلت زمانی اعتبار قانون

برنامه چهارم توسعه یعنی سال ۱۳۸۸ بوده است و به دلیل عدم پیش بینی چنین صلاحیتی برای دولت در قانون برنامه پنجم توسعه (علیرغم آنکه دولت در لایحه برنامه پنجم درخواست چنین مجوزی را از مجلس داشت ولی مجلس با آن موافقت نکرد)، لذا اصلاح اساسنامه شرکت مذکور به استناد ماده واحده قانون مذکور به دلیل فقدان جواز قانونی، مغایر اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی است.

۲- تغییر عنوان شرکت به سازمان در صورتی که دلالت بر تغییر ماهیت حقوقی شرکت دولتی به مؤسسه دولتی کند، به دلیل آنکه این امر ماهیت تقنینی دارد، مغایر اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی است، لذا بند (۱) محل ابهام است. لازم به ذکر است براساس بند (۱) مصوبه شماره ۲۰۶/۳۵۲۶۹ مورخ ۱۳۸۹/۷/۷ شورای عالی اداری، شرکت فناوری اطلاعات ایران به دلیل وظایف حاکمیتی مصرح در اساسنامه خود، از شکل شرکت دولتی به مؤسسه دولتی تغییر ماهیت می یابد و عنوان آن به سازمان فناوری اطلاعات اصلاح می گردد.

۵- اصلاح بند (د) ماده (۳) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی

نظر به اینکه بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر در بند (د) و تبصره (۲) ماده (۳) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، بند (الف) ماده (۹۶) قانون برنامه

چهارم توسعه و بند (د) تبصره (۱۵) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور مورد حکم قرار گرفته است، لذا تسری آن به مطلق کشاورزان (اعم از ساکنان روستا و غیرساکن در روستا) بدون تعیین بار مالی واجد ایراد اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی است.

لازم به ذکر است هدف قانونگذار، ایجاد پوشش بیمه ای برای کشاورزان ساکن در روستا می باشد که تاکنون از این موهبت محروم بوده اند و واژه «روستائیان» ناظر به کشاورزانی است که در روستا ساکن هستند تا از مهاجرت به شهرها جلوگیری شود.

بنا بر این افزودن واژه کشاورزان به عنوان صندوق یاد شده با این ایراد روبروست که موجب توسعه قلمرو شمول صندوق و تکالیف و تعهدات آن و ابهام در اجرا می گردد، لذا واجد اشکال است.

۶- طرح تعیین تکلیف استخدامی مربیان حق التدریس سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور به رسمی و پیمانی

با عنایت به پیش بینی بار مالی اضافی ناشی از اجرای این قانون از محل وجوه مربوط به حق التدریس موضوع ماده (۱۷) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت - مصوب ۱۳۸۴ - و نیز دریافتی مربوط به آموزش نیروی کار ایران موضوع ردیف ۲۶-۵۳۰۰۰۰۰ قانون بودجه سنواتی ایراد اصل (۷۵) برطرف شده است.

۷- لایحه استفساریه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۷۱ -

۱- مقدمه توجیهی، ضرورتها و اهداف

محاکم قضایی و ادارات ثبت اسناد و املاک در برخی موارد به استناد قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۷۱ - اسناد اراضی موقوفه خاص واگذار شده به زارعین صاحب نسق را ابطال و اراضی آنان را خلع ید می نمایند و این درحالی است که به نظر برخی مراجع، از جمله اداره حقوقی قوه قضائیه، به موجب قانون مذکور، باید کلیه موقوفات عام که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمده، ضمن برگشت به موقوفه، اسناد مالکیت آن باطل و از درجه اعتبار ساقط شود، لیکن تسری قانون یاد شده به موقوفات خاص، خارج از نص قانون است و مراجع ذی ربط صرفاً براساس برداشت خود اقدام به ابطال اسناد موصوف می نمایند. قانون مصوب سال ۱۳۶۳ به کلیه موقوفات اعم از عام و خاص اشاره دارد، لیکن قانون مصوب ۱۳۷۱ صرفاً به موقوفات عام اشاره نموده است و این بدین معنی است که موقوفات خاص نسبت به قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه تسری ندارد. لذا با توجه به مشکلات به وجود آمده برای زارعین

مشمول قانون اصلاحات اراضی، به منظور تعیین تکلیف و یکسان سازی نحوه اجرای قانون صدرالذکر، لایحه زیر جهت طی تشریفات قانونی تقدیم شده است.

۲- قوانین و مقررات مرتبط

۱-۲- قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۶۳ -
۲-۲- قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۷۱ -
۳-۲- قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۸۰ -

۴-۲- قانون استفساریه تبصره (۵) الحاقی به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۳۸۲ -
۵-۲- مواد (۸) و (۳۴۹) قانون مدنی - مصوب ۱۳۰۷ -

۳- اظهار نظر کارشناسی

الف - در ماده واحده مصوبه مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۱ از عبارت «موقوفات عام» استفاده شده بود و در تبصره (۶) ماده واحده نیز مقرر شده بود کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره های آن از جمله قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸ لغو و کان لم یکن می باشد.

ب - شورای نگهبان نسبت به مصوبه مذکور به شرح زیر ایراد نمود (موضوع نامه

ماده واحده از این جهت که ابطال اسناد مالکیت را مقید به موقوفات عام نموده و با توجه به تبصره (۶) که قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸ را در موارد مغایر لغو می نماید به نظر فقها مغایر موازین شرع شناخته شد. ج - مجلس شورای اسلامی در جهت رفع ایراد در تبصره (۶) مقرر نمود کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره های آن لغو و کان لم یکن می باشد. د - با توجه به مراتب فوق الذکر قانون سال ۱۳۶۳ در خصوص موقوفات خاص به قوت و اعتبار خود باقی است و تفسیر مجلس شورای اسلامی نیز در راستای نظر شورای نگهبان است.

۸- لایحه تعیین حدود مسوولیت شرکتهای هواپیمایی ایران

۱- مقدمه توجیهی، ضرورتها و اهداف

مطابق ماده (۲۲) کنوانسیون ۱۹۲۹ میلادی ورشو و ماده (۲۴) پروتکل اصلاحی ۱۹۵۵ میلادی مربوط به یکسان سازی مقررات حمل و نقل هوایی بین المللی، میزان غرامت ناشی از فوت یا صدمات بدنی که شرکتهای و متصدیان حمل و نقل هوایی در جریان سوانح هوایی باید به شکات و اولیای دم پرداخت کنند، تعیین شده است. با

توجه به این که در اینگونه وقایع، شکات و اولیای دم علاوه بر مطالبه دیه موضوع قانون مجازات اسلامی، خسارت موضوع مقررات کنوانسیون ۱۹۲۹ میلادی ورشو را نیز مطالبه می کنند و قانون فعلی از جهت قابلیت مطالبه توامان دیه شرعی و خسارت مذکور واجد ابهام است، لذا در راستای رفع ابهام قانونی یادشده، لایحه زیر جهت طی تشریفات قانونی تقدیم شده است.

۲- قوانین و مقررات مرتبط

۱-۲- قانون اجازه الحاق دولت ایران به کنوانسیون ۱۲ اکتبر ۱۹۲۹ ورشو و پروتکل

۲۸ سپتامبر ۱۹۵۵ لاهه و کنوانسیون ۱۸ سپتامبر ۱۹۶۱ گوادالاخارا و پروتکل ۸ مارس

۱۹۷۱ گواتمالا مصوب ۱۳۵۴/۲/۳۱

۲-۲- قانون تعیین حدود مسئولیت شرکتهای هواپیمایی ایران در پروازهای داخل

کشور - مصوب ۱۳۶۴-

۳-۲- لایحه قانونی راجع به تعیین حدود مسئولیت شرکت هواپیمایی ملی ایران در

پروازهای داخلی کشور مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۲ شورای انقلاب

۴-۲- قانون راجع به اصلاح لایحه قانونی تعیین حدود مسئولیت شرکت هواپیمایی

ملی ایران در پروازهای داخل کشور - مصوب ۱۳۶۰ -

۳- بیان موضوع

شرکتهای هواپیمایی ایرانی، وفق کنوانسیون ۱۹۲۹ ورشو و پروتکل اصلاحی ۱۹۵۵ لاهه مصوب ۱۳۵۴ به منظور تطبیق مسئولیت خود با نظام یکنواخت بین المللی موسوم به نظام ورشو و نیز هماهنگی با میزان مسئولیت سایر شرکتهای هواپیمایی جهان، از سال ۱۹۵۵ میلادی تاکنون، مسئولیت خود تحت عنوان غرامت فوت هر مسافر در پروازهای بین المللی را در شروط ضمن عقد مندرج در بلیط های هواپیما (قرارداد حمل) تا بیست هزار دلار آمریکا (به علاوه هزار و چهارصد و پنجاه دلار بابت بار و توسعه همراه مسافر) تعیین و مسئولیت پرداخت آن را نزد شرکت های بیمه گر بیمه می نمایند. اصولاً نظام موسوم به نظام ورشو حاکم بر پروازهای بین المللی می باشد و مشمول پروازهای داخلی کشورها نمی باشد. (لازم به ذکر است چون معادل ریالی مبلغ ۲۵۰ هزار فرانک موسوم به فرانک طلا مقرر در کنوانسیون ۱۹۲۹ ورشو و پروتکل اصلاحی ۱۹۵۵ لاهه به قیمت رسمی طلا مندرج در ماده یک قانون پولی و بانکی مصوب ۱۳۵۲ مبلغ ناچیزی می گردید لذا از نیم قرن پیش تاکنون با استفاده از تجویز ماده (۲۲) کنوانسیون ورشو و به منظور حفظ یکنواختی و انطباق بلیط های شرکت های هواپیمایی ایران با شرکتهای هواپیمایی جهان و اسناد ورشو، با استفاده از شرط ضمن عقد و ماده (۱۰) قانون مدنی ایران، میزان مسئولیت شرکتهای هواپیمایی در صورت فوت هر مسافر در بلیط های هواپیما به مبلغ بیست هزار دلار افزایش یافت و در بلیط

های صادره نیز درج می‌گردد.)

اصولا قبل از انقلاب اسلامی، از زمان قانون مجازات عمومی اصلاحی سال ۱۳۵۲ لغایت قانون دیات سال ۱۳۶۱، در قوانین جزایی کشور امکان صدور حکم به دیه شرعی وجود نداشته و مبلغ پرداختی به اولیای دم، به عنوان غرامت و یا خسارت فوت پرداخت می‌گردید و پس از وقوع انقلاب اسلامی و با تصویب قانون دیات سال ۱۳۶۱ به منظور تطبیق قوانین کشور با موازین شرعی، امکان صدور حکم به دیه شرعی بجای غرامت و خسارت فوت در متون قوانین مجازات اسلامی کشور میسر گردید.

از این رو با توجه به اینکه مقنن در قانون دیات مصوب سال ۱۳۶۱، به پرداخت دیه شرعی در صورت وقوع قتل غیر عمد حکم نمود، در خصوص فوت مسافر در اثر سوانح هوایی داخلی، مسئله مهمی بروز نمود که از رو ضرورت باید توسط مقنن و با قید فوریت اتخاذ تصمیم می‌گردید زیرا:

الف - به دلیل افزایش آنی و رو به رشد قیمت دلار آمریکا در برابر ریال ایران که از سال ۱۳۵۷ تا اواخر دهه ۱۳۷۰ معادل ریالی بیست هزار دلار آمریکا (نظام ورشو) بیشتر از ارزش ریالی دیه کامل شرعی برای یک مرد مسلمان گردید.

ب- دیه شرعی یک زن نصف دیه شرعی مرد بوده در حالی که در پرداخت مبلغ موسوم به غرامت فوت در کنوانسیون ورشو و پروتکل اصلاحی لاهه بین مسافر متوفی

زن و مرد از حیث میزان غرامت بیست هزار دلاری اصل تساوی حاکم است.

دو نکته مهم فوق، عملاً موجب تبعیض و ترجیح بلامرجح بین مبالغ پرداختی به اولیای دم مسافرین متوفی در پروازهای بین المللی با مبلغ دیه پرداختی به اولیای دم مسافرین متوفی در پروازهای داخلی که مشمول نظام بین المللی ورشو نبوده بلکه مشمول دیه شرعی مذکور در قانون مجازات اسلامی بوده اند گردید و پس از سقوط هواپیمای بوئینگ ۷۲۷ هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران در پرواز داخلی مشهد - تهران در سال ۱۳۵۸ منجر به ایجاد چالش مهمی گردید تا اینکه برای حل این معضل:

۱- شورای انقلاب در تاریخ ۱۳۵۸/۱۲/۲۲ ماده واحده ای راتصویب نمود که به موجب آن حدود مسئولیت شرکت هواپیمایی ملی ایران (هما) درمورد مسافرین و همچنین بار و اثاثیه آنها در پروازهای داخل کشور تابع حدود مسئولیت شرکت مذکور در مورد پروازهای خارج از کشور گردید و صراحتاً در این قانون قید گردید که مفاد آن عطف بماسبق شده و سانحه فوق را شامل می گردد.

۲- سپس (پس از تشکیل مجلس شورای اسلامی) در تاریخ ۱۳۶۰/۶/۱ و طبق اصل (۸۵) قانون اساسی، ماده واحده ای مشترکاً در کمیسیون های عمران، راه و ترابری و کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس به تصویب رسید و مقرر شد برای مدت سه سال دیگر و به صورت آزمایشی حدود مسئولیت شرکت هواپیمایی ملی ایران (هما) در

مورد مسافری و همچنین بار و اثاثیه آنها در پروازهای داخلی تابع حدود مسئولیت شرکت مذکور در پروازهای خارج از کشور باشد.

۳- با پایان گرفتن مدت سه ساله آزمایشی ماده واحده موصوف و نیز درگیر شدن بقیه شرکتهای هواپیمایی کشور در انجام پروازهای بین المللی، مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۲۷ ماده واحده قانون تعیین حدود مسئولیت شرکتهای هواپیمایی ایران در پروازهای داخل کشور را به تصویب رساند و به موجب آن حدود مسئولیت کلیه شرکتهای هواپیمایی ایران در پروازهای داخلی طبق حدود مسئولیت آنان برای پروازهای خارجی تعیین گردید. لازم به ذکر است که مقنن در تمام مصوبات قانونی فوق الذکر، هرگز مطالبه توامان دیه شرعی و مبلغ مندرج در کنوانسیون ورشو و پروتکل اصلاحی لاهه را برای بازماندگان یک مسافر متوفی تجویز نمود و همانگونه که در مشروح مذاکرات نمایندگان مجلس شورای اسلامی نیز منعکس شده است صرفاً " به منظور رفع هر گونه تبعیض و ترجیح بلا مرجح و نیز برقراری تساوی حقوق اولیای دم مسافران متوفی در پروازهای داخلی و بین المللی (از حیث مبلغ بیست هزار دلار به عنوان غرامت فوت هر مسافر و هزار و چهارصد و پنجاه دلار بابت بار و توشه مسافر) مبادرت به تصویب قوانین فوق نموده است.

۴- اما در حال حاضر با توجه به اینکه همه ساله ارزش ریالی دیه شرعی بر اساس

تورم و کاهش ارزش پول افزایش می‌یابد، لذا بر عکس شرایط حاکم بر موضوع در سال ۱۳۵۷ تا اواخر دهه ۱۳۷۰ شمسی، ارزش ریالی دیه شرعی بیش از ارزش و معادل ریالی بیست هزار دلار آمریکا به عنوان غرامت فوق کنوانسیون می‌باشد که به طور طبیعی اولیای دم، بر عکس وضعیت و شرایط سالهای ۱۳۵۷ لغایت اواخر دهه ۱۳۷۰، دیه شرعی را برای غرامت کنوانسیون مقرر در بلیط هواپیما به میزان بیست هزار دلار آمریکا ترجیح داده و دیه شرعی را از شرکتهای حمل و نقل هوایی مطالبه می‌نمایند.

۵- علیرغم اینکه تصویب ماده واحده قانون تعیین حدود مسئولیت شرکتهای هواپیمایی ایران در پروازهای داخل کشور مصوب ۱۳۶۴/۴/۲۷ بنا به مراتب مذکور در بندهای فوق، صرفاً "به هدف رفع تبعیض و ترجیح بلامرجح اولیای دم مسافرن پروازهای بین المللی بر اولیای دم مسافرن پروازهای داخلی بوده است. اما عده ای از اولیای دم متوفیان سوانح هوایی مبادرت به طرح دعاوی مطالبه توامان دیه شرعی (موضوع قانون مجازات اسلامی) و غرامت کنوانسیون (موضوع کنوانسیون ۱۹۲۹ ورشو و پروتکل اصلاحی ۱۹۵۵ لاهه آن کنوانسیون) می‌نمایند و یا اینکه پس از دریافت دیه شرعی موضوع قانون مجازات اسلامی مجدداً از طریق طرح دعاوی حقوقی، غرامت فوت را نیز به استناد کنوانسیون ورشو و پروتکل اصلاحی ۱۹۵۵ لاهه (که به موجب ماده واحده سال ۱۳۶۴ به پروازهای داخلی نیز تسری داده شد) از

شرکتهای حمل و نقل هوایی مطالبه می‌نمایند (ویا بالعکس) و بعضی از محاکم قضایی کشور نیز از ماده واحده مذکور، تجویز مطالبه توامان دیه شرعی و غرامت کنوانسیون را استنباط نموده و مبادرت به صدور حکم محکومیت شرکتهای حمل و نقل هوایی می‌نمایند که بنا به مراتب فوق و نیز نص ماده واحده مذکور و به شرحی که در مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی نیز مضبوط می‌باشد چنین برداشتی صحیح و منطبق با موازین شرعی و قانونی نمی‌باشد.

۶- از سوی دیگر در پی وقوع چند سانحه هوایی داخلی در ابتدای دهه ۱۳۷۰، در سال ۱۳۷۵ وزیر وقت راه و ترابری به موجب نامه شماره ۴۵۵۹/۱۱ مراتب را از شورای نگهبان استعلام و استفسار نمود که شورای نگهبان به موجب نظریه شماره ۱۳۷۵/۲۱/۰۶۹۲ مورخ ۱۳۷۵/۵/۱۰ مطالبه توامان دیه شرعی و غرامت فوت موضوع کنوانسیون ورشو و پروتکل اصلاحی لاهه آن کنوانسیون را برای یا در ازای فوت یک مسافر، خلاف شرع اعلام نمود لیکن تعدادی از محاکم قضایی با این استدلال که تفسیر قوانین عادی مصوب مجلس شورای اسلامی منحصر بر عهده خود مجلس شورای اسلامی می‌باشد نظریه شورای نگهبان را غیر قابل استناد اعلام نموده اند.

۷- از سوی دیگر علیرغم اینکه مکررا در مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی نیز به دفعات اعلام گردیده است که میزان غرامت فوت کنوانسیون با توجه به مفاد

کنوناسیون ورشو و پروتکل اصلاحی لاهه و مندرجات بلیط که قراردادحمل بین مسافر و شرکت حمل و نقل می‌باشد (با توجه به فاکتور تبدیل ۲۵۰٫۰۰۰ فرانک موسوم به فرانک طلا بر مبنای قیمت رسمی طلا)، مبلغ ۲۰٫۰۰۰ دلار آمریکا می‌باشد و علیرغم گذشت بیش از سی و سه سال از انقلاب شکوهمند اسلامی کماکان مبلغ ۲۰٫۰۰۰ در تمامی بلیط‌های هواپیمایی به عنوان شروط ضمن عقد درج می‌گردد لیکن بعضی از محاکم قضایی (بدون توجه به موضوع مهم فاکتور تبدیل طلا به واحد پول ملی که بر مبنای قیمت رسمی طلا یا همان ارزش برابری واحد پول ملی به طلا به شرح مندرج در ماده (۱) قانون پولی و بانکی کشور می‌باشد) معادل ریالی مبلغ دویست و پنجاه هزار فرانک موضوع کنوانسیون و پروتکل فوق‌الاشعار را بر خلاف تمامی کشورهای عضو کنوانسیون و پروتکل موصوف، بر مبنای قیمت سوقیه و آزاد طلا در بازارهای آزاد دنیا تفسیر و بر مبنای ۱۶/۵ کیلو طلا بابت فوت هر مسافر معتقدند که شرکت حمل و نقل هوایی باید بابت فوت هر مسافر مبلغی در حدود ۷۰۰ میلیون تومان به عنوان غرامت فوت به اولیای دم هر مسافر پردازند که بر خلاف موازین بین‌المللی و کنوانسیون، نظر رسمی سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری یا ایکائو (۲۰٫۰۰۰ دلار) و سازمان هواپیمایی کشوری جمهوری اسلامی ایران (مرجع ملی ذی ربط) مبنی بر ۲۰٫۰۰۰ دلار بودن و شرط ضمن عقد مندرج در بلیط هواپیما مبنی بر تعیین ۲۰٫۰۰۰

دلار آمریکا بابت فوت هر مسافر می‌باشد.

۹- بنا بر مراتب فوق اساساً در صورت فوت هر مسافر در سوانح هوایی، اولیای دم مسافر متوفی محق می‌باشد که به انتخاب خود، یکی از دو مبلغ بیست هزار دلار مندرج در بلیط هواپیما را طبق اسناد نظام بین‌المللی ورشو و شرط ضمن عقد مندرج در بلیط هواپیما مطالبه نمایند و یا اینکه طبق قانون مجازات اسلامی، دیه شرعی را که در حال حاضر بیشتر از معادل ریالی بیست هزار دلار آمریکا می‌باشد را شرکتهای حمل و نقل هوایی کشور مطالبه نمایند. به عبارت دیگر هدف مقنن از وضع ماده واحده سال ۱۳۶۴، تسری مقررات کنوانسیون ۱۹۲۹ ورشو و پروتکل اصلاحی ۱۹۵۵ لاهه به پروازهای داخلی از حیث مبلغ بیست هزار دلار بابت غرامت فوت هر مسافر بوده است نه تجویز مطالبه توامان دیه موضوع قانون مجازات اسلامی (قانون دیات سال ۱۳۶۱) و غرامت فوت کنوانسیون. از سوی دیگر قائل شدن به اینکه اولیای دم مسافرین متوفی سوانح هوایی پروازهای داخلی می‌توانند بابت فوت هر مسافر، هم غرامت فوت کنوانسیون و هم دیه شرعی موضوع قانون مجازات اسلامی را دریافت نمایند، خود از موجبات تبعیض و ترجیح بلامرجه متوفیان سوانح هوایی بر متوفیان سوانح دیگر مثل حوادث رانندگی و ریلی و غیره بوده و برخلاف اصول (۱۹) و (۲۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص برابری حقوق آحاد ملت می‌باشد.

۴- اظهار نظر کارشناسی

با عنایت به عدم تطبیق مفاد کنوانسیون ورشو که در سال ۱۳۵۴ به تصویب قوه مقننه وقت رسیده است با موازین شرعی در خصوص محاسبه دیه و خسارات بدنی، لذا مفاد ماده (۱) در خصوص مسوولیت شرکتهای هواپیمایی ایرانی در پروازهای بین المللی بر اساس کنوانسیون ورشو محل تامل و ایراد شرعی است.

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل‌های آینده، که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود را ایفا و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از توانمین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه جلوگیری نمایند و با ملاحظه ضرورت کشور که گاهی با احکام ثانویه و گاهی به ولایت فقیه باید اجرا شود توجه نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

تهران - صندوق پستی ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵